

6. VEHBİ KOÇ ÖDÜLÜ SAĞLIK ALANINDA SAHİBİNİ BULDU

Vehbi Koç Ödülü'nün bu yılki sahibi, üstün bilimsel nitelikleri ve insan sağlığına yapmış olduğu üst düzey katkıları nedeniyle Prof. Dr. Aziz Sancar oldu.

Koç Holding Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa V.Koç, Koç Ailesi ve dostlarının katıldığı törende, Prof. Aziz Sancar ödülünü Koç Holding Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa V.Koç'un elinden aldı.

Bu yılki ödülün sahibi olan Prof. Dr. Aziz Sancar 1946 yılında Mardin'in Savur İlçesinde , 8 çocuktan 7. si olarak dünyaya geldi. Kendi deyimi ile "Okuma yazma bilmeyen, fakat eğitime büyük önem veren ve eğitim aldıkları takdirde tüm çocuklarının en iyisini yapacaklarını inanan" bir anne babanın çocuğu olan Sancar, 1963 yılında girdiği İstanbul Tıp Fakültesini 1971 yılında bitirdi ve eğitim için ABD'ye gitti. 1997 yılından bugüne Amerika Birleşik Devletleri North Carolina - Chapel Hill'de North Carolina Üniversitesi Biyokimya ve Biyofizik Bölümü'nde Sarah Graham Kenan Profesörü olarak görev yapmakta olan Prof. Dr. Aziz Sancar, gerçekleştirmiş olduğu 300'e yakın bilimsel makale ve bu makalelere yapılan onikibinden fazla atfla, bilimsel araştırmada eşine az rastlanır bir başarıyı temsil etmektedir.

Prof. Dr. Aziz Sancar'ın evrensel bilime yapmış olduğu en önemli katkılarını iki ana başlıkta toplamak mümkündür. **DNA Onarımının Moleküler Mekanizmalarının Aydınlatılması ve Biyolojik Saatin Düzenlenmesi** alanında dünya çapında çalışmaları bulunan Aziz Sancar, 2006 yılında Türkiye Bilimler Akademisi'ne Asli Üye olarak seçilmiştir.

Aziz Sancar'ın geliştirip "maxicell" tekniği ile buluşunu yapıp ismini koyduğu "excinuclease/excision nuclease" enzimi terimleri "Oxford Dictionary of Biochemistry and Molecular Biology"ye girmiştir.

Vehbi Koç Ödülü Hakkında

2002 yılından bu yana verilen ve Türkiye'de tesis edilmiş en büyük maddi ödül olma özelliğini taşıyan Vehbi Koç Ödülü, Koç Topluluğu'nun kurucusu, Türk Sanayi'nin duayeni Vehbi Koç'un en önemli ideallerinden biri ve vasiyeti idi.

Vehbi Koç Ödülü, Vehbi Koç Vakfı'nın temel hizmet alanları olan eğitim, sağlık ve kültür alanlarında Türk insanının yaşam kalitesinin artırılmasına hizmet eden kişi ya da kurumları ödüllendirmeyi ve teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Beşincisi Eğitim alanındaki katkılarından ötürü dönemin Sakarya Valisi Nuri Okutan'a, dördüncüsü 2005 yılında kültür alanında Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya verilen ödül, 2004 yılında sağlık alanındaki çalışmalarından dolayı Bilkent Üniversitesi Fen Fakültesi Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü'ne, bir önceki yılda da, eğitim alanında, anne - çocuk gelişimine ve

eğitimine sağladığı katkılar nedeni ile AÇEV' e (Anne Çocuk Eğitim Vakfı), ilk yılında ise tarihi ve kültürel miras alt başlığı altında Topkapı Sarayı Müzesi'ne verilmiştir.

Vehbi Koç Vakfı nasıl kuruldu?

Vehbi Koç başarılı işadamlığının yanı sıra, toplumsal sorunların çözümünde her bireye sorumluluk düştüğüne inanan gerçek bir hayırseverdi. Vehbi Koç, yaşamı boyunca, içinde yetiştiğı topluma ve o toplumun sorunlarına önem veren ve en önemlisi çözüm arayan ve çözüm üreten bir kişiydi. O'nun için, içinde yetiştiğı toplumsal kültür ve aile terbiyesi gereği ihtiyacı olana yardım etmek bir insanlık vazifesi idi. İş hayatına atıldığı ilk günden itibaren kazancının bir kısmını mutlaka bu işlere ayırdı ve bundan büyük mutluluk duydu. İşleri geliştikçe topluma verdiği hizmetleri de geliştirmek ve kurumsallaştırmak en önemli hedeflerinden biri oldu.

Vehbi Koç, araştıran, gözlemleyen ve çok kişinin görüşünü alarak, kendi nihai kararını veren bir kişiydi. Şirketlerin ve sosyal yardımlaşma ile ilgili işlerin kurumsallaştırılması ile ilgili olarak, yurt dışındaki örnekleri de inceleyip araştırdıktan sonra bu fikrini hayata geçirmiştir.

Türkiye'nin ilk özel vakfı olan Vehbi Koç Vakfı, Vehbi Koç'un yaptığı hayır hizmetlerinin kurumsallaşması ve kendisinden sonra da sürmesi isteği sonucunda 17 Ocak 1969 yılında resmen hayata geçti.

Başta Hulki Alisbah olmak üzere Av. Cafer Tüzel, Aydın Bolak ve pek çok kişinin yaklaşık 20 yıllık bürokratik mücadelesi ile resmi olarak kurulan vakıf, Vehbi Koç'un hayatı boyunca önemsedığı toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve devamlılığının sağlanması amacı ile kuruldu.

Prof. Dr. Aziz Sancar hakkında

1997 yılından bugüne Amerika Birleşik Devletleri North Carolina - Chapel Hill'de North Carolina Üniversitesi Biyokimya ve Biyofizik Bölümü'nde Sarah Graham Kenan Profesörü olarak görev yapmakta olan Sayın Prof. Dr. Aziz Sancar, gerçekleştirmiş olduğu 300'e yakın bilimsel makale ve bu makalelere yapılan onikibinden fazla atıfla, bilimsel araştırmada eşine az rastlanır bir başarıyı temsil etmektedir. Evrensel bilime katkıları burada kapsamlı olarak tanımlanamayacak kadar verimli olmuştur.

Evrensel bilime yapmış olduğu önemli katkılarını iki ana başlıkta toplamak gerekirse:

1- DNA Onarımının Moleküler Mekanizmalarının Aydınlatılması:

Canlıların genetik bilgilerini taşıyan DNA molekülü farklı nedenlere bağlı olarak, sıkça, kimyasal anlamda yaralanmakta, ancak bu zedelenmeler farklı tamir sistemleri ile ortadan kaldırılmaktadır. Sayın Sancar, hemen hemen her türlü DNA yarasını tamir etmekte kullanılan "nükleotid çıkarımlı tamir" (NER, nucleotide excision repair) sistemini tanımlayan bilim adamıdır. NER, ardışık olarak etki gösteren altı farklı tamir faktörü tarafından gerçekleştirilmektedir. Sayın Sancar, bu faktörleri tek tek saflaştırıp nükleotid çıkarım sistemini yeniden inşa etmiş ve DNA yarasının oluştuğu yerin çevresinde 24-32 nükleotid uzunluğunda geniş bir bölgenin DNA'dan çıkartılıp atıldığını ve daha sonra ortaya çıkan boşluğun DNA polimerazlarla doldurulup yamandığını, yani DNA'nın onarıldığını göstermiştir.

Sayın Aziz Sancar'ın DNA onarımına diğer önemli bir katkısı ise, bakterilerde, mavi ışığı kullanarak, morötesi ışığın yol açtığı DNA yarasını tamir eden "fotolizaz" enziminin moleküler yapısının ve işlevinin aydınlatılmasıdır.

2- Biyolojik Saatin Düzenlenmesi:

Gündelik ritim (circadian rhythm) organizmaların fizyoloji ve davranışlarında 24 saatlik dönem içinde tekrarlayan dalgalanmaları ifade etmektedir. Bu ritmi ayarlayan saate gündelik saat (circadian clock) adı verilmektedir. Gündelik saatin düzenli olarak güneş saatine göre ayarlanması gerekmektedir.

Sayın Sancar, bakterilerde DNA tamir eden fotolizaz enziminin benzeri olan bir proteinin insan hücrelerinde tamir yapamadığını saptadıktan sonra, bu proteinin memeli hayvanlarda biyolojik saatin düzenlenmesinde yer alabileceği hipotezini geliştirmiş, gerçekten de memeli hayvanların kriptokrom adını verdiği bir proteini kullanarak gündelik saati ayarladıklarını göstermiştir. Sayın Sancar'ın çalışmakta olduğu "biyolojik saat" ve "circadian ritim" son derece güncel ve önemli gelişmeler içinde olan bilimsel araştırma alanlarıdır.

Prof. Dr. Aziz Sancar bir çok bilimsel ödülün sahibidir. Bunlar arasında ABD'de **NSF-Presidential Young Investigator Award** ve **American Society for Photobiology Research Award** ödülleri ile Türkiye'de **TÜBİTAK Bilim Ödülü** öne çıkan prestijli ödüllerdendir.

Sayın Sancar ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri'nin en üst bilimsel Akademileri olan American Academy of Arts and Sciences (2004), **American Academy of Microbiology (2005)** ve en son olarak da **National Academy of Sciences USA'ye (2005)** Asli Üye olarak seçilmiştir.

Sayın Aziz Sancar, 2006 yılında Türkiye Bilimler Akademisi'ne Asli Üye olarak seçilmiştir.

Aziz Sancar'ın geliştirip ismini koyduğu "maxicell" tekniği ile buluşunu yapıp ismini koyduğu "excinuclease/excision nuclease" enzimi terimleri "**Oxford Dictionary of Biochemistry and Molecular Biology**"ye girmiştir (Kaynak: PNAS 102:16125-16127, 2005).

Prof. Dr. Aziz Sancar'ın adı bir çok ders kitabında ve derleme makalelerde yer almaktadır. Aziz Sancar'ın çalışmalarına atıf yapan bu tür belgelerin sayısının yüzlerce olduğu kanısındayız. Aziz Sancar biyolojinin temel bilgileri arasında yer alan DNA onarımı konusunda bir çok temel biyoloji kitabında buluşlarına atıf yapılmış birisidir. Aşağıda bunlardan iki örnek verilmiştir:

- Molecular Cell Biology, Lodish et al. (editors), WH Freeman & Company, New York, 2000 (Figure 12.24; Figure 12.26)
- An Introduction to Genetic Analysis, Griffiths et al. (editors), WH Freeman & Company, New York, 1999, (Figure 7.22).

Aziz Sancar'ın yayınlarına 1994 - 2005 döneminde yapılan atıfların sayısı Şubat 2007 itibarıyla **12.738'** i bulmuştur.

Vehbi Koç Ödülü Sağlık Seçici Kurulu, Sayın Prof. Dr. Aziz Sancar'ın üstün bilimsel nitelikleri ve insan sağlığına yapmış olduğu üst düzey katkıları nedeniyle, Sağlık Bilimleri alanında aday gösterilmesine oybirliği ile karar vermiştir.